

09.05.2023

Asia/4

§ 66

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan esitys kaupunginhallitukselle Helsingin kulttuuriympäristöohjelman hyväksymiseksi

HEL 2023-001284 T 00 01 06

Esitys

Kulttuuri ja vapaa-aikalautakunta esitti kaupunginhallitukselle, että kaupunginhallitus hyväksyy Helsingin kulttuuriympäristöohjelman.

Esittelijä

vs. kulttuurijohtaja
Veikko Kunnas

Lisätiedot

Reetta Heiskanen, museonjohtaja, puhelin: 310 32216
reetta.heiskanen(a)hel.fi
Sari Saresto, kulttuuriympäristöpäällikkö, puhelin: 09 310 36483
sari.saresto(a)hel.fi

Liitteet

1 Helsingin kulttuuriympäristöohjelma

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Esitysehdotus

Esitys on ehdotuksen mukainen.

Esittelijän perustelut

Taustaa

Kansliapäällikkö päätti keväällä 2021 asettaa työryhmän ja ohjausryhmän laatimaan ehdotuksen Helsingin kulttuuriympäristöohjelmaksi. Asettamispäätöksessä määriteltiin ohjelmatyön määräajaksi 31.12.2022. Päätöksessä tuodaan esille, miten Helsingin kulttuuriympäristöohjelman lähtökohtana on monimuotoisen aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön vaaliminen, kehittäminen ja hyödyntäminen Helsingin voimavarana. Ohjelmaa tehdään asukkaiden, yhteisöjen ja viranomaisten yhteistyönä. Samalla kootaan yhteen tietoa, joka selittää ympäristömme kehityshistoriaa ja alueen identiteettiä.

Kulttuuriympäristöjen ja rakennusten ylläpito, korjaaminen ja niiden arvojen vaaliminen ovat osa kestävästä kehitystä. Kulttuurisen kestäväyyden näkökulmasta rakennetun ympäristön historialliset kerrostumat ja

sitä kautta muotoutuneet erilaiset kulttuuriympäristöt ovat keskeinen Helsingin identiteettitekijä ja voimavara. Helsingin erityispiirteitä eurooppalaisena pääkaupunkina ovat empiren ruutukaava, 1900-luvun alun arkkitehtuuriperintö ja modernismin kohteet, laadukkaasti suunnitellut esikaupunkialueet sekä kaupungin keskustalle luonteenomainen matala siluetti ja merellisyys. Helsingin kulttuuriympäristöihin kuuluvat olennaisesti myös sotahistorialliset kohteet kuten Suomenlinna. Helsingissä on myös vahva puutarhataiteen perintö, johon sisältyvät kartano- ja huvilakulttuuri sekä historialliset puistot.

Kaupunki sisältää kasvunsa myötä monentyyppisiä ympäristöjä ja rakentamisen tapoja sekä näiden osien suhteita. Tämän päivän kaupunki kasvaa myös uusiin suuntiin, maan alle ja kohti korkeuksia. Yhteisesti tunnistetut kaupungin ominaispiirteet ja historiallisen muutoksen tavat voivat edistää myös julkista keskustelua ja paremman ymmärryksen saavuttamista kaupungista ja sen muutoksesta. Nykyhetki ei ole historian päätepiste, ja ohjelma tunnistaa myös kaupungin uusien kerrostusten merkityksen. Kulttuuriympäristöohjelma tukee Helsinkiä kansallisten ja kansainvälisten sopimusten mukaisesti säilyttämään kulttuuriperintöä tuleville sukupolville.

Valmistelu

Ohjelma on tehty kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan sekä kaupunkiympäristön toimialan yhteistyönä. Kaupunginmuseo johti ohjelmatyötä ja vastasi sen edistämisestä. Kulttuuriympäristöohjelman laatiminen sisältyy Helsingin kaupunginmuseon alueellisen vastuumuseon tehtävään. Ohjelmatyö toteuttaa kaupunkistrategian 2017–2021 tavoitteita viihtyisien ja elinvoimaisten asuinalueiden kehittämisestä sekä kaupunkilaisten hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämisestä. Ohjelma vahvistaa kaupungin palveluiden oikea-aikaista yhteistyötä, on apuna päätöksenteossa ja ohjaa osaltaan kulttuuriympäristöjen suunnittelua ja ylläpitoa. Se toteuttaa lisäksi ympäristöministeriön vuonna 2020 päättyneen kulttuuriympäristöstrategian toimeenpano-ohjelmaa. Helsingin kaupunkistrategian (Kasvun paikka 2021–2025) tavoitteet on huomioitu ohjelmatyössä.

Kulttuuriympäristöohjelma

Ohjelman visiona on, että vuonna 2050 viisisataa vuotta täyttävä Helsinki on historiallisesti kiinnostava, kulttuuriympäristöjään arvostava ja kestävästi muuttuva kaupunki. Kulttuuriympäristöohjelma sisältää Helsingin historiaa ja kulttuuriympäristöjä kuvaavan raportin sekä ohjelman linjaukset ja toimenpiteet, joilla kulttuuriympäristöä säilytetään ja kehitetään kaupungin voimavarana. Ohjelman vaikutukset syntyvät arvoa ja

laatua tuottavasta tekemisestä ja yhteisestä suunnasta kulttuuriympäristön kehittämisessä.

Ohjelmaraportissa on koottu yhteen ohjelman linjausten, toimenpiteiden ja vaikutusten lisäksi lyhyesti Helsingin rakentumisen historia ja arkkitehtoninen identiteetti, helsinkiläisen maiseman ja viherympäristöjen kehittyminen ja arvot ja merellisen Helsingin ominaispiirteet. Kulttuuriympäristöjen suojelutilanteen nykytilaa on käsitelty, samoin kuin on tunnistettu alueet, joihin on määritelty suojelutavoitteita. Esimerkiksi käynnissä olevan laajan kantakaupungin uudelleenkaavoituksen lähtökohtana on rakennussuojelun ajantasaistaminen.

Raportissa todetaan, että kehitys kohti hiilineutraalia Helsinkiä vaikuttaa myös kulttuuriympäristöihin. Vanhojen rakennusten korjaaminen energiatehokkaiksi vaikuttaa usein niiden alkuperäiseen ilmeeseen ja purkaminen ja uudisrakentaminen muuttavat kulttuuriympäristöä laajemmin. Rakennusten mahdollisimman pitkä käyttöikä, huolto, oikein ajoitetut korjaukset ja rakennusten käyttö edistävät kestävän kehityksen tavoitteita. Vanhojen rakennusosien hyödyntäminen rakentamisessa täydentää perinteistä rakennussuojelua ja säästää samalla luonnon resursseja. Ilmastonmuutoksen myötä lisääntyvät sään ääri-ilmiöt ja ilmastonmuutoksen hillintätoimenpiteet voivat aiheuttaa riskejä kulttuurihistoriallisille kohteille, mutta toisaalta tiivistyvässä kaupungissa kulttuuriympäristöt voivat myös lisätä resilienssiä sään ääri-ilmiöitä vastaan.

Kulttuuriympäristön suojelun lainsäädäntöä ja siihen liittyviä kansallisia strategioita ja kansainvälisiä sopimuksia on niin ikään esitelty.

Erilaiset kulttuuriympäristöt ilmentävät ja luovat Helsingin omaperäisyyttä, mikä tekee niistä matkailun vetovoimatekijän. Kulttuuriympäristöt tarjoavat myös alustan ja innostusta yrityksille ja muille toimijoille kehittää omaa toimintaansa.

Kulttuuriympäristöjen kokeminen ja käyttäminen lisäävät helsinkiläisten hyvinvointia. Tietoa kaupunkilaisten mielipaikoista kerättiin kesällä 2021 toteutetulla kyselyllä Aarteeni Helsingissä. Aineisto oli runsas ja mainintoja saivat niin rakennukset, maisemat ja näkymät, pihat ja puistot, kalliot, rannat, metsät ja niityt kuin tunnelmat ja muistotkin. Vastausten mukaan kulttuuriympäristöt säilyttävät historiaamme kansakuntana, kertovat tarinaamme sekä meille itsellemme että tuleville sukupolville sekä rakentavat ja ylläpitävät yhteisöjä.

Kulttuuriympäristöohjelman vaikutukset

Helsingissä ensimmäistä kertaa laadittu kulttuuriympäristöohjelma on tehty laajassa yhteistyössä kaupungin eri toimijoiden kanssa sidosryh-

miä kuullen. Tavoitteena on ollut parantaa kaupungin sisäistä tiedonkulkua ja yhteistyötä. Koska erilaisia kulttuuriympäristöä koskevia päätöksiä ja toimenpiteitä tehdään kaupungin eri palveluissa ja yksityisissä hankkeissa, on myös jo toimivat käytännöt ja niiden vahvistamisen tarve otettu mukaan osaksi ohjelmaa.

Ohjelman myönteiset taloudelliset vaikutukset syntyvät kaupungin toiminnan yhteisestä suunnasta ja oikea-aikaisesta yhteistyöstä kulttuuriympäristön kehittämisessä. Ohjelman toimenpiteillä on tavoitteena edistää arvokkaiden rakennusten ja ympäristöjen hyvää hoitoa, ja sitä varten tulee turvata riittävät resurssit. Kulttuuriympäristöön liittyviä prosesseja, yhteistyötä ja kulttuuriympäristötiedon saatavuutta on mahdollista sujuvoittaa. Ohjelmaa toteutetaan suurelta osin virka- tai konsulttityönä eri palveluitten talousarvioiden puitteissa, mutta työssä on tullut esille, että kaupungin keskeisen rakennusperinnön hyvään ylläpitoon ja korjaukseen tarvitaan budjetin erityisosa.

Osana ohjelmaa on tehty myös kaupunkitasoisten ohjausdokumenttien analyysi, jossa kulttuuriympäristöohjelman toimenpiteiden on todettu tukevan kaupungin strategiaa ja kestävän kehityksen tavoitteita (SDG). Työhön on kuulunut myös yritysvaikutusten arviointi. Historiallisesti arvokkaiden rakennusten käytön mahdollisuuksia edistetään yhteistyössä yksityisten toimijoiden ja kolmannen sektorin kanssa. Tavoitteena on sujuvoittaa lupaprosesseja ja sitä kautta tukea yritysten toimintaa.

Raportissa on kuvattu myös kulttuuriympäristöjen taloudellista arvoa. Kulttuuriympäristöillä ja niiden vaalimisella on kaupungille taloudellista hyötyä ja arvoa, mutta tuottavuuden mittaaminen ja osoittaminen ei ole kuitenkaan aina yksinkertaista. Taloudellisia vaikutuksia on tarkoituksenmukaista arvioida hankekohtaisesti.

Kulttuuriympäristöjen positiiviset talousvaikutukset syntyvät vuosia kestävässä prosesseissa. Toisaalta tyhjät rakennukset eivät tuota hyötyä ja rakennusperinnön oikea-aikainen korjaaminen vaatii resursseja. Rakennusten käyttö on paras tapa säilyttää kulttuuriympäristön arvot. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus voi todentua myös muuten kuin talouden laskelmissa, esimerkiksi hyvinvointina. Tutkimustulokset osoittavat, että yleisesti ottaen suojelutyön yhteiskunnalliset hyödyt ylittävät sen suorat kulut. Taloustieteen näkökulmasta rakennusperinnön suojelun arvo syntyy julkisesta hyvinvoinnista, ja hyvin harvoin suojelu itsessään on tuottavaa bisnestä.

Toimenpiteet

Ohjelmaan on otettu mukaan yhteisessä valmistelussa 38 toimenpidettä, joista kulttuuriympäristöjen säilymisen kannalta vaikuttavimmiksi toimenpiteiksi on nostettu seuraavat seitsemän toimenpidettä:

- Valtakunnallisesti ja helsinkiläisittäin merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen ja puisto- ja maisemakulttuurin arvot säilytetään ja kulttuuriympäristöjen hoidon laadusta huolehditaan. Raken-
nussuojelun tavoitteena on kerrostunut, historiallisesti todistusvoimainen ja ominaispiirteensä säilyttänyt Helsinki.
- Helsingin rakennusperintöä korjataan kestävästi. Arvokkaiden rakennusten käyttöä ja hyvää ylläpitoa varten tulee turvata riittävät resurssit.
- Yhteistyökanavia vahvistamalla ja kaupungin sujuvalla ja oikea-aikaisella yhteistyöllä varmistetaan arvokkaiden kulttuuriympäristöjen ja rakennusperinnön säilyminen kaupunkistrategian muut tavoitteet huomioon ottaen.
- Helsinki vahvistaa tietopohjaa kulttuuriympäristöistä. Inventointeja ja selvityksiä teetetään oikea-aikaisesti ja tarkoituksenmukaisessa laajuudessa alueiden kaavoituksen tukena ja arvokohteiden korjaushankkeissa. Inventoinneista kiireellisimpiä ovat Helsingin arkeologisen inventoinnin päivittäminen ja koulu- ja päiväkotinventointi.
- Kulttuuriympäristötiedon käytettävyyttä ja digitaalista saavutettavuutta sekä avoimuutta parannetaan sähköisissä karttapalveluissa.
- Viestintää ja tietoisuutta kulttuuriympäristöistä, niiden hoidosta, käytöstä ja vaalimisesta lisätään.
- Kulttuuriympäristöohjelman vaikutuksia arvioidaan vuosina 2026 ja 2028 kaupunginmuseon ja kaupunkiympäristön toimialan yhteistyönä. Samalla kartoitetaan kulttuuriympäristöohjelman päivitystarve.

Vuorovaikutus ja yhteistyö

Työhön on kuulunut laaja vuorovaikutus. Aarteeni Helsingissä - verkkokyselyssä saatiin tietoa kaupunkilaisille tärkeistä kulttuuriympäristöistä, Helka ry:n kysely toi tietoa alueellisista kulttuuriympäristöistä ja kaupunkilaisten toiveista.

Lisäksi helsinkiläiset kulttuuriympäristöt olivat esillä mm. Uutta Helsinkiä verkkotilaisuuksissa, teematilaisuuksissa ja seminaareissa sekä koululaistilaisuuksissa.

Kaupungin eri toimialojen ja palveluiden edustajat keskustelivat verkko-työpajoissa kulttuuriympäristöihin liittyvien toimintatapojen kehittämistä. Työhön on liittynyt keskustelut keskeisten kiinteistösijoittajien, Helsingin kauppakamarin sekä Helsingin matkailun ja Helsinki Partnersin edustajien kanssa. Lopuksi on järjestetty Erätauko-keskustelutilaisuus, jossa oli mukana kaupungin edustajat, kulttuuriympäristöviranomaiset ja alan järjestöt.

Ohjelman seuranta

09.05.2023

Asia/4

Ohjelman vaikuttavuutta ja toimenpiteiden toteutumista arvioidaan vuonna 2026 ja 2028 yhteistyössä kaupunginmuseon ja kaupunkiympäristön toimialan kanssa. Seurannassa arvioidaan valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen (RKY 2009) säilyneisyyttä ja kehittymistä Helsingissä, Helsingin omistamien arvokohteiden toimintamallin toteutumista, suojelukohteiden määrää, kaupungin palveluiden kulttuuriympäristöyhteistyökanavien kehittymistä, oikea-aikaisten selvitysten ja inventointien laatimista ja digitaalisten aineistojen käytettävyyden toteutumista.

Esittelijä

vs. kulttuurijohtaja
Veikko Kunnas

Lisätiedot

Reetta Heiskanen, museonjohtaja, puhelin: 310 32216
reetta.heiskanen(a)hel.fi
Sari Saresto, kulttuuriympäristöpäällikkö, puhelin: 09 310 36483
sari.saresto(a)hel.fi

Liitteet

1 Helsingin kulttuuriympäristöohjelma

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Päätöshistoria

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta 25.04.2023 § 60